

Ağırlaştırılmış Ekonomik Yaptırımlar: Trump İran'dan Ne İstiyor?

İSMAİL NUMAN TELCİ

- İran'a yönelik uluslararası yaptırımlar nasıl bir tarihi gelişim izlemiştir?
- Yaptırımlar İran'da ekonomi, siyaset ve toplumu nasıl etkilemiştir?
  - İran yaptırımlarla nasıl mücadele etmiştir?
- İran'a yönelik yaptırımlar Ortadoğu siyaseti bağlamında ne anlama gelmektedir?

GİRİŞ: İRAN'A KARŞI

ULUSLARARASI YAPTIRIMLAR

İran 1979'dan bu yana başta Amerika Birleşik Devletleri (ABD) olmak üzere küresel siyasetin başat aktörlerinin yaptırımlarına maruz kalmaktadır. İran'a yönelik yaptırımlar insan hakları ihlalleri, terör faaliyetleri ve son yıllarda ise nükleer çalışmalar gerekçelerine dayanmaktadır. Özellikle nükleer faaliyetlerin İran rejimine karşı silahlı mücadele yürüten Halkın Mücahitleri Örgütü tarafından ifşa edildiği 2002'den itibaren bu ülkeye ABD tarafından ekonomik yaptırımlar uygulanmıştır. Washington'ın bu politikası 2006'da Güvenlik Konseyi'nin (BMGK) gündemine getirilmiş ve İran'a karşı çok taraflı yaptırımların uygulanması kararı alınmıştır. 2010'da Avrupa Birliği'nin (AB) de destek vermesiyle İran'a yönelik yaptırım uygulayan ülke sayısı artmış ve Tahran yönetimi açısından bu durum ciddi siyasi, ekonomik ve toplumsal sonuçlar doğurmaya başlamıştır.

Yaptırımların olumsuz etkilerini sona erdirmek isteyen İran 2013'te P5+1 ülkeleriyle (ABD, Rusya,

Çin, İngiltere, Fransa ve Almanya) masaya oturarak nükleer müzakerelere başlamıştır. İki yıl süren müzakereler sonunda İran 2015'te imzalanan "Kapsamlı Ortak Eylem Planı" ile nükleer faaliyetlerini sınırlandırma karşılığında ambargoların kaldırılması için P5+1 ülkeleriyle anlaşma sağlamıştır.

Obama döneminde İran ile ilişkilerin normalleşmeye başlaması ve imzalanan nükleer anlaşmaya rağmen 2016'da ABD başkanlık seçimlerini Donald Trump'ın kazanması sonucu Washington'ın Tahran'a yönelik politikaları yeniden sertleşmiştir. Trump Mayıs 2018'de tek taraflı aldığı kararla İran'la yapılan anlaşmadan çekilmiştir. Bu süreçte ABD'den gelen açıklamalarda İran'a yönelik geçmişteki tüm benzerlerinden daha ağır yaptırımların uygulanacağı belirtilmiştir.

Bu arka plan ışığında İran'a yönelik yaptırımların ülke siyaseti, ekonomisi ve sosyal yapısına ciddi etkilerinin olduğundan bahsedilebilir. Öte yandan İranlıların uluslararası yaptırımlar karşısında ciddi direnç gösterdiği ve ayakta kalma stratejisi izlediği görülmek-

İSMAİL NUMAN TELCİ

İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde lisansını, Hochschule Bremen'de Avrupa Çalışmaları alanında yüksek lisansını, Sakarya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde "Mısır'da Devrim ve Karşı-Devrim Sürecinde İç ve Dış Aktörlerin Rolü: 2011-2015" başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. 2012-2013 akademik yılında Kahire Üniversitesi'nde misafir araştırmacı olarak görev yapan Telci'nin *Mısır Devrimi Sözlüğü* 2013'te ve *Mısır: Devrim ve Karşı Devrim* kitabı da 2017'de yayımlandı. Halen Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü'nde müdür yardımcılığı görevini yürüten Telci aynı zamanda SETA Dış Politika Direktörlüğü'nde görev yapmaktadır. Araştırma alanları arasında Mısır siyaseti, Mısır'daki toplumsal hareketler, Körfez ülkelerinin dış politikaları, Arap devrimleri ve devrim teorileri yer almaktadır.

tedir. Bu stratejinin temel ayağını yerel üretim oluşturunurken İran yönetimi Batı dışı etkileşimlerle gereksinimlerini karşılamaya çalışmaktadır. Bu bağlamda bu perspektifte yaptırımların İran'ı nasıl etkilediği, ülkenin ekonomik ve toplumsal yapısında yansımalarının neler olduğu ve İranlıların yaptırımlarla ne şekilde başa çıktığı ele alınmaktadır.

Zengin petrol ve doğal gaz rezervleriyle özellikle Batılı ülkelerin hakimiyet mücadelesine sahne olan İran, petrolünü millileştirme kararının ardından ilk kez ambargolarla tanışmıştır. Petrollerini dünya pazarına ihraç etmek isteyen Musaddık yönetimi 1951-1953 arasında ambargolara tabi tutulmuştur. Musaddık'ın ABD destekli askeri bir darbeyle görevden uzaklaştırılmasının ardından da ambargolar sona ermiştir. Ülkede 1979'da gerçekleşen devrimle birlikte rejimin değişmesiyle Batı ile İran arasındaki ilişkiler yeniden gergin bir hal almıştır.

1979-80 döneminde yaşanan "rehine krizi" İran'a yönelik geniş kapsamlı yaptırımların gündeme gelmesine yol açmıştır. ABD Başkanı Jimmy Carter döneminde İran'da petrol sektöründe çalışan uzmanlar ülkeden ayrılmış ve Tahran'ın petrol üretimi yüzde 75 oranında azalmıştır. İran'a yönelik ihracat büyük oranda yasaklanırken ithalat ise tamamen durdurulmuş, Tahran yönetiminin ABD bankalarındaki milyarlarca doları bloke edilmiştir. Ambargolar İran-Irak Savaşı sırasında da sürmüş ve birçok ülke Tahran'a silah satışını yasaklamıştır. ABD izleyen süreçte İran'ın kimyasal madde, biyolojik silah ve balistik füze temin edememesi için girişimlerini yoğunlaştırmıştır. Bu dönemde ABD'nin ambargo ve yaptırımları özellikle Avrupa ülkeleri tarafından görmezden gelinmiş ve birçok ülke Tahran'la ticaretini sürdürmüştür.¹

2005'te Mahmut Ahmedinejad'ın İran'da cumhurbaşkanı olmasının ardından ABD'nin bu ülkeye yaptırımları genişletilmiştir. Bunda Ahmedinejad'ın Tahran'ın uranyum zenginleştirme faaliyetlerini hızlandırma kararı etkili olurken uluslararası camia bu dönemde İran'a yönelik ciddi yaptırım kararları almış-

tır.² 2006'da ise BMGK üyeleri ve Almanya (P5+1) İran'ın nükleer silah üretme çabası yürüttüğünü iddia ederek Tahran yönetimine yönelik yeni yaptırımlar uygulanmasına karar vermiştir. İzleyen süreçte İran'a ait birçok kamu kurumu, banka ve şirket yaptırım listesine eklenmiştir. Bu dönemde İran'a yönelik yaptırımlar şu başlıklar altında sıralanabilir:

- İran'a yüksek teknoloji silah satışının yasaklanması
- İran'ın nükleer silah geliştirmesini destekleyecek teknoloji transferinin yasaklanması
- Uranyum zenginleştirmede kullanılabilecek ekipman satışının yasaklanması
- İran'ın önde gelen kurum, şirket ve kişilerinin Batı'daki mal varlıklarının dondurulması
- İran'ın nükleer programında rol oynayan kişilerin Batı ülkelerine girişinin engellenmesi
- İran bankaları ve finans kuruluşlarından para transferinin yasaklanması
- İran'dan yapılan petrol ve doğal gaz ithalatının yasaklanması³

Yaklaşık on yıl süren ve Tahran ekonomisini ciddi biçimde etkileyen bu yaptırımlardan sonra İran ile Batı ülkeleri arasındaki ilişkiler 2013'ten itibaren yumuşama sürecine girmiştir. Bunda şahin kanadın temsilcisi Ahmedinejad'ın ardından reformistlerin temsilcisi pragmatik ve ılımlı bir isim Hasan Ruhani'nin cumhurbaşkanı seçilmesi ile Obama'nın ABD başkanı olmasının önemli bir etkisi vardır. Bu süreçte İran ile P5+1 ülkeleri arasında müzakereler yürütülmüştür. Bu çerçevede İran'ın nükleer programını uluslararası denetime açması kaydıyla ABD ve diğer ülkelerin yaptırımlarının yumuşatılacağı açıklanmıştır. Bu durum Temmuz 2015'te imzalanan anlaşmayla kayıt altına alınmıştır. Anlaşmayla İran'ın nükleer programından ciddi ödünler verdiği görülmektedir.

2 Peter Seeberg, "The EU and the International Sanctions against Iran: European and Iranian Foreign and Security Policy Interests, and a Changing Middle East", *Palgrave Communications*, Cilt: 2, Sayı: 29, (Kasım 2016).

3 "Iran Nuclear Crisis: What are the Sanctions?", BBC, 30 Mart 2015.

1 "İran'a Uygulanan Ambargonun Tarihçesi", *Timeturk*, 14 Temmuz 2015.

GÖRSEL 1. İRAN'A YÖNELİK YAPTIRIMLAR

Kaynak: "ABD ve AB, İran'a Yaptırımları Kaldırdı", Aljazeera Türk, 17 Ocak 2016.

Buna göre İran nükleer programını en az on yıl erteleme konusunda Batılı ülkelere taahhüt vermiş, bu süreçte de Uluslararası Atom Enerjisi Kurumuna (International Atomic Energy Agency, IAEA) denetleme izni vermeyi kabul etmiştir.⁴

Nitekim izleyen süreçte İran'ın nükleer programını sınırlandırması ve denetime açmasının ardından 2016 Ocak'ta bu ülkeye yönelik yaptırımlar önemli ölçüde kaldırılmıştır. Bu kararlar İran'ın yurt dışındaki milyarlarca dolarlık fonuna ulaşmasının önü açılırken uluslararası şirketlerin de yeniden bu ülkeyle ticari ilişkilere başlayacağı duyurulmuştur.⁵ Tahran'a yönelik yaptırımların kaldırılması kararı özellikle İsrail'in tepkisini çekmiş ve Başbakan Benjamin Netanyahu bu kararın İran'ın on beş sene içinde nükleer bir güç olmasının yolunu açacağını iddia etmiştir. Öte yandan yine bu karar İran'ın bölgesel yayılmacılığından şikayetçi olan Arap ülkeleri için de olumsuz bir anlam taşımıştır. Özellikle Suudi

Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) bu kararlar İran'ın daha fazla yayılmacı politikalar izleyebileceğinden endişe etmiştir.⁶

Ancak İran'ın yaptırımlardan kurtulmasının sevinci fazla uzun sürmemiştir. 2016'da ABD'de düzenlenen başkanlık seçimini Donald Trump'ın kazanması Washington'ın Tahran'a yönelik politikalarını yeniden sertleştirilmesi sonucunu doğurmuştur. Seçim kampanyası boyunca İran'a yönelik olumsuz açıklamalarda bulunan Trump, Tahran'la yapılan anlaşmayı sürekli eleştirmiş ve bununla ilgili adım atacağını dile getirmiştir. İç ve dış politikada sıra dışı bir çizgi izleyen Trump Mayıs 2018'de İran'la 2015'te imzalanan anlaşmadan çekildiğini duyurmuştur. ABD Dışişleri Bakanı Mike Pompeo da yaptığı bir açıklamada ülkesinin İran'a "tarihte görülmemiş ağırlıkta" yeni yaptırımlar uygulayacağını belirtmiştir. Pompeo ayrıca Tahran'la iş yapan Avrupalı şirketlere de hesap soracaklarını iddia etmiştir.⁷ Açıkla-

4 Jonathan Marcus, "İran'la Nükleer Anlaşmanın Anlamı: 10 Yıllık Bir Fren", BBC Türkçe, 3 Nisan 2015.

5 "İran'a Uygulanan Yaptırımlar Kaldırılıyor", BBC Türkçe, 16 Ocak 2016.

6 Kasra Naji, "Iran Nuclear Deal: Five Effects of Lifting Sanctions", BBC, 18 Ocak 2016.

7 "ABD Dışişleri Bakanı: Tarihteki En Güçlü Baskı ve Yaptırımla İran'ı Ezeceğiz", Sputnik Türkiye, 21 Mayıs 2018.

malara rağmen Trump'ın kararı anlaşmaya taraf diğer ülkeler tarafından tepkiyle karşılanmış ve bu ülkeler anlaşmaya sadık kalacaklarını vurgulamışlardır.⁸

YAPTIRIMLARIN İRAN'A ETKİSİ

ABD yönetiminin İran'a karşı aldığı yeni yaptırım kararları ve sert açıklamaları Tahran'da tepkiye sebep olmuş ancak İran yönetimi açısından ciddi bir kriz olarak algılanmamıştır. Bunun arkasındaki temel sebepler İran'daki karar vericilerin ABD'nin bu yöndeki politikalarını önceki yıllarda tecrübe etmeleri ayrıca bu kararın bir süredir beklenen bir gelişme olmasıdır. Tahran yönetimi Washington'ın yaptırımlarla ilgili açıklamalarına karşı güçlü bir duruş sergileyerek Trump yönetiminin yanlış bir tutum içerisinde olduğunu vurgulamıştır.

Bununla birlikte İran'daki siyasi elitler Trump'ın kararını kendi pozisyon ve söylemlerini güçlendirmek için kullanmaktan da çekinmemişlerdir. İran'ın dini lideri Ayetullah Ali Hamaney yaptığı açıklamada anlaşmanın geldiği son noktadan ılımlı Cumhurbaşkanı Hasan Ruhani'yi sorumlu tutmuştur. Öte yandan Devrim Muhafızları Komutanı Muhammed Ali Caferi de ABD'nin bu kararının Washington yönetiminin gerçek yüzünü gösterdiğini ve İran'ın savunma kapasitesini geliştirmesinin bir zorunluluk olduğunu ifade etmiştir.⁹

Bununla birlikte Tahran'daki siyasi elitlerin Trump'ın kararıyla ülkedeki siyasi çizginin temelini oluşturan ABD karşıtlığını yeniden işlevselleştirme imkanı bulduğu da söylenebilir. İran'ın uluslararası yaptırımlara maruz kalmasının arkasında Washington'ın Tahran'a yönelik politikalarının olduğu teması İran rejiminde yeniden dillendirilmeye başlamıştır. Yıllardır ABD ve Batı karşıtı söylemleri siyasi pozisyonlarının temeline yerleştiren muhafazakar ve sertlik yanlı siyasiler de kendilerini haklı çıkmış saymışlardır. Öte yandan Trump'ın kararı yıllarca ABD yaptırımlarına

katlanmak zorunda kalan İran halkının Washington'a olan güvensizliğini daha da derinleştirmiştir.

1979'dan bu yana ABD'nin yaptırımları altında küresel sisteme sınırlı biçimde entegre olabilen İran'ın bu durumu ülkedeki sivil ve siyasi tüm kesimler tarafından kabullenilmiştir. Yaptırımlar İran'da günlük hayat ve siyasetin bir parçası olarak görülmektedir. Bu nedenle ABD'nin yaptırımlarına uzun yıllar boyunca mecburen katlanan İranlılar bu süreçten edindikleri tecrübeyle gelecek dönemde uygulanabilecek yeni yaptırımlar konusunda çok da büyük endişeler taşımamaktadır. Bunun bir başka nedeni de Trump yönetiminin yaptırımlar konusunda Avrupa ve Asya'daki ülkelerden destek görememesi ve bir anlamda yalnız kalmasıdır. ABD'nin yaptırım kararlarının ardından bazı Avrupa ve Asya ülkeleri özellikle İran'dan petrol ithalatı konusunda getirilecek yaptırımların dışında kalacaklarını duyurmuşlardır. Bu da İran'a yönelik yaptırımların kısıtlı bir etkisinin olabileceğini göstermektedir.

Ancak ABD'nin bu yeni yaptırım politikasının önceki girişimlerden farklı olduğu da unutulmamalıdır. Nitekim Trump'ın bölgede Suudi Arabistan ve İsrail gibi İran karşıtı ülkelerle kurduğu yakın ilişkilerin de etkisiyle Tahran yönetimine çok daha ağır sonuçlar doğurabilecek yaptırımlar yapmayı planladığı düşünülmektedir. Bu nedenle gelecek yaptırımların İran'daki birçok kesim üzerinde ciddi etkiler doğurabileceği tahmin edilebilir. Nitekim ABD'nin yaptırım açıklamaları özellikle İran ekonomisine darbe vururken tümenin dolar karşısında değer kaybetmesi ülke ekonomisinde bir kriz havasının oluşmasına yol açmıştır. Ancak bu durum halkın Tahran rejimine yönelik doğrudan bir tepkisinin olmasına sebebiyet vermemektedir. Her ne kadar İran halkı büyük oranda yaptırımlardan kaynaklanan sorunlardan yaptırımcı ülkeleri sorumlu tutuyorsa da ekonomideki kötü gidişatın devam etmesi önümüzdeki süreçte Tahran yönetimine yönelik tepkilerin ortaya çıkmasına neden olabilecektir.

Yaptırımlar bağlamında düşünüldüğünde İran'ın en dikkat çeken özelliği İranlıların kendilerini yaptırımlarla yaşamaya adapte etmiş olmalarıdır. Yaptırımlara ve küresel sistemin dışında kalmışlığa rağmen

⁸ "France Worries New US Sanctions on Iran could Hurt Middle East", Voice of America, 23 Mayıs 2018.

⁹ Massoumeh Torfeh, "US Failure to Honour the Iran Deal has Dealt a Blow to Ordinary Iranians", TRT World, 31 Mayıs 2018.

İran'da canlı bir ekonomik, kültürel ve sosyal hayatın var olması bu durumun açık bir göstergesidir. Belediyecilik hizmetlerinden altyapıya, kültürel yaşamdan ekonomik aktivitelere İran birçok açıdan bölgedeki ülkelerin birçoğundan daha başarılı bir resim çizmektedir. Başta başkent Tahran olmak üzere tüm şehirlerdeki canlı ekonomik hayat, insan hareketliliği ve dinamik nüfusun varlığı İran'ın ambargolara rağmen kendine güvenmesini sağlamaktadır.

Öte yandan Ortadoğu bölgesinin en önemli ülkelerinden olan İran'ın uzun yıllardır ABD'nin uyguladığı ambargolar nedeniyle kapasitesinin çok altında kaldığı da unutulmamalıdır. Özellikle 2012'den itibaren AB tarafından uygulanan yaptırımlar İran'ın hem petrol üretimi hem de ihracatını önemli ölçüde etkilemiştir. Ülke ihracatının yüzde 80'inin enerji ürünlerinden olduğu düşünüldüğünde yaptırımların İran ekonomisine ciddi şekilde tesir ettiği söylenebilir. 2000-2012 arasında İran'ın günlük petrol ihracatı ortalama 2,3 milyon varilken bu rakam 2012'de 2,1 milyon varile, 2013'te 1,2 milyon varile ve 2014'te ise 1,1 milyon varile gerilemiştir. Bu düşüş İran ekonomisinin en önemli gelir kaynağının erimesine neden olmuştur.¹⁰

Yaptırımların İran ekonomisini ne derece zorladığı başka veriler üzerinden de anlaşılabilir. Özellikle 2010'dan sonra İran'a yönelik geniş kapsamlı yaptırımlar GSYH ve büyüme üzerinde ciddi etkiye sahip olmuştur. 2011 ve 2012'de İran ekonomisi küçülme yaşarken sonrasında da inişli çıkışlı bir trend izlemiştir. Öyle ki 2012'de ülke ekonomisi yüzde 6 küçülmüştür. 2001'de 104 milyar dolar olan İran GSYH'si 2011'de 564 milyar dolar ile on yılda yaklaşık altı kat büyümüştür. Yaptırımlarla birlikte düşüşe geçen GSYH 2012 ve 2013'te sırasıyla 418 ve 380 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.¹¹

Yaptırımların doğrudan etkisinin olduğu diğer iki alan enflasyon ve işsizliktir. İran makroekonomik verilere paralel bir şekilde 2000'lerden itibaren çift haneli enfla-

yonu tecrübe etmektedir. 2000-2009 arasında yüzde 15 civarında gerçekleşen enflasyon oranı 2012 ve 2013'te yüzde 30,53 ve yüzde 34,72'ye yükselerek İranlılar için yaşam koşullarının güçleşmesine neden olmuştur.¹²

Bununla birlikte İran ekonomisinin sadece petrol ve doğal gazdan ibaret olmadığı unutulmamalıdır. İran bölgenin en büyük ekonomilerindendir ve birçok farklı sektörün bulunduğu ve görece çeşitlendirilmiş bir ekonomik yapıya sahiptir. Bu durum İran yönetiminin yaptırımlardan bunalmış halkını güçlükler karşısında motive etme konusunda da yardımcı olmaktadır. Kısıtlı da olsa yeni istihdam alanları oluşturulmaya çalışılmakta, birçok sektörde yerel üretimin ayakta kalması sağlanmaktadır.

Yaptırımların başlıca nedeni olan nükleer programı geliştirme konusunda da İran iki ileri bir geri bir seyir izlemek durumunda kalmaktadır. Ancak yaptırımların Tahran'ın nükleer silah geliştirme kapasitesini kesin bir şekilde ortadan kaldıracacağı da düşünülemez. Bu noktada uzmanlar yaptırımların yıllardır nükleer silah üretme yönünde çalışmalar yürüten İran'ın bu amacına ulaşmasını geciktirebileceğini ancak bunun er ya da geç gerçekleşeceğini belirtmektedir.

YAPTIRIMLAR VE BÖLGE SİYASETİ

Uluslararası yaptırımların İran'ın Ortadoğu siyasetiyle yakından ilgisi vardır. Dünya enerji piyasasında hem doğal gaz hem de petrol açısından ilk sıralarda yer alan İran'ın ambargoların olumsuz etkilerinden kurtulması durumunda küresel bir güç haline gelmesinin önünde herhangi bir engel görünmemektedir. Bu durum başta ABD ve İsrail gibi ülkelerin İran'ı dizginleme amacıyla ambargolara devam etmesinin arkasındaki en temel motivasyon olarak gösterilebilir. Öte yandan bu ülkeler İran'ın bölgedeki kapasitesinin sınırlı tutulması adına da yaptırımların devam etmesini istemektedirler.

Bu noktada İran'ın küresel sistemle barışık bir düzene geçmesinin özellikle bölgesel düzeyde nasıl bir etkiye sahip olacağı sorusu akıllara gelmektedir. İran'ın ambargolardan sıyrılarak ekonomik açıdan büyümesi

10 Mustafa Şeyhmus Küpeli, "Dış Politika Aracı Olarak Yaptırımlar: İran'a Uygulanan Yaptırımların Etkileri", *Türkiye Ortadoğu Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 3, Sayı: 1, (2016), s. 114.

11 Küpeli, "Dış Politika Aracı Olarak Yaptırımlar: İran'a Uygulanan Yaptırımların Etkileri", s. 108-109.

12 Küpeli, "Dış Politika Aracı Olarak Yaptırımlar: İran'a Uygulanan Yaptırımların Etkileri", s. 111.

yakın havzasında etki alanını genişletmesine yol açacaktır. İran'ın dış politikasının temel hareket noktası olan "etki alanını genişletme" stratejisi Tahran tarafından yıllardır devam eden ambargolara rağmen başarıyla uygulanmıştır. Ambargoların sona ermesi ve ciddi bir ekonomik büyüklüğe ulaşması durumunda İran'ın bu stratejiyi çok daha ileri bir noktaya taşıyabileceği söylenebilir. Bu durum başta Türkiye, Mısır, İsrail ve Suudi Arabistan gibi İran'ın bölgesel güç olmasını istemeyen ülkeleri rahatsız edecektir. Öte yandan İran'ın ekonomik ve askeri açıdan güçlenmesi Tahran'ın yayılmacı politikaları nedeniyle gerginlik yaşadığı ülkeleri daha da endişelendirecektir. Bu açıdan değerlendirildiğinde İran'ın halihazırdaki kapasitesinin üzerine çıkamaması bölgesel aktörler açısından önem taşımaktadır.

Bütün bunlara ilaveten İran'ın daha da güçlenerek küresel oyuncuların Ortadoğu'ya yönelik politikalarını etkileyebilecek bir aktör haline gelmesi özellikle ABD ve Rusya gibi ülkeler tarafından da istenmemektedir. Özellikle ABD'nin bölgedeki müttefikleri olan Suudi Arabistan, BAE ve Mısır gibi ülkelerin İran'a yönelik kaygıları da Washington'ın Tahran konusundaki politikalarını belirleyen unsurlar arasında yer almaktadır. Bununla birlikte Washington'ın bu ülkelerle ilişkilerinde Tahran tehdidini öne sürerek Riyad ve Abu Dabi yönetimlerine ciddi anlamda silah satışı

gerçekleştirilmesi İran'ın bu açıdan da işlevsel bir konumda olduğunu göstermektedir.

Yaptırımların İran'ın en önemli komşularından Türkiye'ye de birtakım etkilerinin olduğu ve gelecekte bunların devam edeceği kaçınılmazdır. Bu noktada ilk akla gelen husus ABD'nin İran'dan petrol ithal edecek ülkelere yönelik nasıl bir politika izleyeceği-dur. Türkiye'nin en önemli petrol tedarikçilerinden olan İran bu ticaretten ekonomik olarak ciddi anlamda faydalanmaktadır. Buna karşın Türkiye de enerji ihtiyacını gidermekte ve İran'la karşılıklı bağımlılık ilişkisi yürütmektedir. Bu noktada ABD'nin bu ilişkiye zarar vermesi iki ülke açısından da kabul edilmeyecek, özellikle Ankara ile Washington arasında gerginliğe neden olabilecektir.

Sonuç olarak başta ABD olmak üzere Batılı aktörlerin İran'a yönelik yaptırımlarının temelinde Tahran'ın daha fazla güçlenerek bölgesel bir güç haline gelmesini engellemek amacını taşıdığı söylenebilir. Bu yönüyle söz konusu yaptırımlar hem Batılı ülkelerin bölgedeki müttefiklerinin çıkarlarını korumakta hem de bu müttefiklerin özellikle ABD'ye sadakatlerini garanti altına almaktadır. Bununla birlikte İran gerek enerji kaynakları açısından zenginliği gerekse dinamik ve kalabalık nüfusuyla Ortadoğu'nun en önemli ülkelerinden birisi olmaya devam edecektir.

SIYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI
FOUNDATION FOR POLITICAL, ECONOMIC AND SOCIAL RESEARCH
مركز الدراسات السياسية والاقتصادية والاجتماعية

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | Ankara

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya
06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı
No: 41-43 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 315 11 00 | Faks: +90 212 315 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite
1106 Washington D.C. 20036 USA
Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

SETA | Cairo

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen
Flat No: 19 Cairo EGYPT
Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985